

Suçlunun Psikolojisi

Onarılamazın Mantıkları

Jean–Michel Labadie

JEAN-MICHEL LABADIE

Fransız klinik psikolog ve psikanalist. Paris Psikanaliz Cemiyeti (Société Psychanalytique de Paris - SPP) üyesi olan Labadie, kariyeri boyunca şiddetin psikanalitik kökenleri, suçun öznelliği ve “eyleme geçme” (passage à l’acte) mekanizmaları üzerine kapsamlı çalışmalar yürütmüştür. Uzun yıllar klinik vakalar ve cezaevi ortamındaki bireylerle çalışan yazar, suç olgusunu sadece sosyolojik veya hukuki bir çerçevede değil bireyin bilinçdışı süreçleri, narsistik yaralanmaları ve yasa ile kurduğu ruhsal bağ düzleminde ele almaktadır. Modern kriminoloji ile psikanaliz arasında güçlü bir köprü kuran Labadie’nin makaleleri ve eserleri, özellikle suçlu psikolojisi alanında temel referans kaynakları arasında kabul edilmektedir.

AYŞE MERAL

1971’de Türkiye’de doğup 1990 yılına kadar Fransa’da yaşamış olan Ayşe Meral, 1992’de Galatasaray Lisesinden mezun olup İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde okumuştur. 1995’te başlayan çevirmenlik mesleği süresince çizgi roman, roman gibi kurgu eserlerin yanında sosyoloji, antropoloji, felsefe, tarih, çocuk kitapları gibi çok çeşitli alanları kuşatan 50’den fazla kitap çevirmiştir ve çevirmeye devam etmektedir. Albaraka Yayınları’ndan Edmund Husserl’in Geometrinin Kökeni, Ernest Renan’ın İbn Rüşd ve İbn Rüşdcülük, Roselyne Rey’in Acının Tarihi, Emile Brehier’in Plotinos’un Felsefesi, Lucien Lévy-Bruhl’un İlkel Zihniyet ve Gelişmemiş Toplumlarda Zihinsel İşlevler adlı eserlerini Türkçeye kazandırmıştır.

FEYZA DOĞAN

1994 yılında Bursa’da doğdu. Bursa Uludağ Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümlerinden 2017 yılında çift lisans derecesiyle mezun olmuştur. Lisansüstü çalışmalarını yürütürken Birleşik Krallık’ta iki yıl boyunca ilköğretim kademesinde öğretim elemanı olarak çalışmıştır. Doktora eğitimine Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde (ODTÜ), Erken Çocukluk Eğitimi programında devam etmektedir. Akademik ilgisi, çocukluğu yalnızca gelişimsel bir dönem olarak değil aynı zamanda felsefi ve politik bir mesele olarak ele almayı hedefleyen eleştirel yaklaşımlar etrafında şekillenmektedir. Araştırma alanları arasında çocukluk kuramları, posthümanizm, çocuklarla felsefi sorgulama ve çevre eğitimi yer almaktadır. Araştırma konuları çerçevesinde çeviri ve editörlük çalışmaları yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM

Kırılma Gürültüsü

I – Ölü Mektup	9
II – Parçalanan Gece	61
III – Boşa Çaba	97

İKİNCİ KISIM

Anlam Kalıntıları

IV – Suçun Bedeni.....	147
V – Eylem Hâlinde Psişizm.....	227

ÜÇÜNCÜ KISIM

Uzak Mantıklar

VI – Sınırlar ve Kayıplar.....	311
VII – Temel Bir Bahis	379

BİRİNCİ KISIM
KIRILMA GÜRÜLTÜSÜ

I

Ölü Mektup

Günümüz, güvenlik kadar korku, adalet kadar suçla iç içedir. Pek çok olay gündelik yaşamımıza tokat gibi inerken sayısız iğrenç suç mahkeme salonlarını dolduruyor. Sıradan yerlerde işlenen iğrenç suçlar, delice suçlar, canavarca ritüeller... Evimizin hemen yanında ve her an.

Böylece bir çeşit kültür oluşuyor.

Her akşam televizyonda, tekrarlanan siyasi krizler ve günün kazaları arasında, bir muhabir şiddet mağduru ailelere mikrofonu uzatırken kamerası utanmazca, acı çeken yüzleri ve sefalet dolu ortamı yakın çekimlerle filme alıyor! Varoluşun karanlık uykusunda kaçınılmaz dehşet... Bu, neredeyse bir klasik hâline geldi.

Skandallar ve sayısız facia haberleri sürekli olarak gündemi meşgul ederken bir suç işlenir. Durup bakarız ve merakla dinleriz. Yorumcu ise işini yapmaktadır.

Bu suç son derece hızlı işlendi! Bir bakış, bir hüsrana, gençler, kavgaya. Kim bilir? Aniden bir şimşek çaktı, bir çığlık, sonra yere düşüş.

Gerisi sadece ritüeldir. Çalan polis sirenleri, gece için kızıyan mahalleler. Çok geçmeden, kırmızı kuma çiçekler atan, göğesiz bakanlar “Bir daha asla! Bir daha asla!” diye yemin eden kalabalıklar toplanır. Bazen, bu sıradan şiddet kısmını tamamlamak istercesine,

teknisyenler üzeri bir ceketle yeterince örtülmemiş bir silueti filme alacak zamanı bulurlar: suçlunun silueti! Polis karakolundan ya da mahkemeden uzaklaşan gri araba son sürat ilerler. Cezayı ancak daha sonra öğreniriz, ardından birkaç karışıklık olur, sonra sessizlik. Her şey devam eder, her şey yeniden başlar.

Yeni felaketler anlatıyı örter, küçük ekranda birbirini izleyen ve kaybolan görüntüler lüksü. Suç, akşamki hafızalarda kaybolmuştur.

Bazen bazı duygular kalır, bazı görüşler kesişir. Sayısız kırıntı ve ufaklık kesinliklerle zenginleşen, alışkanlıklarla dolu geniş bir söylem hemen hemen her yerde devam eder.

Suç, sürekli aynı sözcükleri, aynı şikâyetleri, aynı korkuları doğuruyor gibi görünür. Kendimizi, sonu gelmeyen bir tartışmanın derinleştiği ve sonra donduğu, tanıdık bir huzursuzluğun uyandırdığı gerçek bir ortak söylem içinde buluruz.

Uzlaşmaz bakış açıları arasında değişmeyen bir tartışma. Herkes kendi görüşünü savunur. Argümanların içeriği pek önemli değildir. Önemli olan ikna edici ve kararlı olmaktır!

Seyirci kitlesinin bir kısmı, titizlik ve ceza duygusunu birleştirerek sert bir tepki, ibretlik bir ceza talep eder. Suçlu cezalandırılmalıdır; hatta alçakça eylemlerde bulunmuşsa idam edilmelidir. Yasa ne olursa olsun! Bu alanda, yasa olsun ya da olmasın, her türlü hata, her türlü zayıflık, toplum için bir tehlike olarak görülür. Bir medeniyet, tutarlılığını ve değerlerini kesinlikle korumalıdır. En ufak bir karışıklık, en ufak bir romantizm kaçınılmaz olarak bütünü istikrarsızlaştırabilir. Canavarlar, çocuklarımızın yaşaması için bedel ödemelidir. Bunu inatla söyleyelim ya da küçümseyerek ilan edelim, fark etmez. Bir sosyal sistem var olmaya devam etmek istiyorsa yükümlülüğü gerçek bir tavizsizlik sergilemektir.

Bu seyirci tutumunun karşısında ise muhalifler vardır. Gözlerinde çok ilkel olan bu tepkiyi reddedenler. Adaletin hata yapabileceğini, kendisinin de onarılamazı işleyebileceğini bilirler. Güvenlik önlemleri aşırıya kaçtığına, meşru olsa bile şiddet ahtapot gibi dokunaçlarını yayar ve skandal boyutlarda sapmalar ve bariz

adaletsizlikler büyür. Her türlü suçun karmaşık ve iç içe geçmiş sosyal koşullarını, sayısız sapmanın belirleyici bağlamlarını bilenler, şiddet olaylarını anlamak ve azaltmak istiyorsak tüm bunları dikkate almamız gerektiğini savunurlar. Onlara göre bir suçlu çoğu zaman sadece sefaletini, sessizliğini, gerçek bir sosyal birey olamama durumunu ifade eder. Elbette cezalandırmak, kanun ihlallerini ve haklı gösterilemeyecek tüm eylemleri reddetmek gerekir. Her şeyden önce, bu tür dalgalanmaların nedenlerini incelemek, destek olmak hatta tedavi etmek gerekir. Toplumsal sistemi kurtarmak istiyorsak cezanın kimseyi caydırmadığını, farkındalık yaratmaktan çok yıkıma yol açtığını kabul etmeliyiz. Suçluya karşı, onun sergilediği barbarlığı tekrarlamayı reddetmektir.

Bu argümanlar birbiriyle çatışır ve her yerde yeniden ortaya çıkar. Her seferinde özgün ve kişisel olduklarını sanırız. Gerçekte ise düşünceleri sabitlerler. Hiçbir zaman bunlardan bir sonuç çıkmaz. Hukuk ve militanlık birbirini gözetler, birbirinin takıntısı hâline gelir ve sürekli çatışır.

Aynı zamanda geniş ve derin bir huzursuzluk devam eder.

En ufak bir suç olayı bile bariz bir gerçeği hatırlatır. İnsan öldüren bir varlıktır! Elbette inşa eder, icat eder, çocukları olur, onları eğitir ve korur. Güler, onarır, yaratır, yeniden başlar, umut eder ve verir ama aynı zamanda her anın kanıtladığı gibi öldürür de! Yaşamak için kazara, nefretle, vahşetle, ne olursa olsun öldürür. Düşmanlarını, komşularını, kendi çocuklarını, nefret ettiklerini, yanlarından geçenleri, sevdiğini söylediği kişileri öldürür ve bu durum değişecek gibi de görünmüyor.

Bu nedenle birçok insan bu alanda her şeyin birbirine karıştığını iddia eder. Her hareketin, her gün her birimizin içinde gizlenen vahşiliği ortaya çıkardığını söyler. Sadece ciddiyet dereceleri vardır; her insanda tüm bu göz kamaştırıcı ölüm biçimleri, tüm bu sonsuz zulüm ve yıkım biçimleri üst üste binmiş hâldedir. Fazla kafa karışıklığı ve absürt benzetmelerle dolu bir alandır bu. İnsan bir kurt, gerçek bir yırtıcıdır. Doğası gereği vahşi ve canavardır, bunu inkâr etmek istese de. Her medeniyet, her demokrasi ancak

her insanda var olan o ilkel ve kaçınılmaz şiddetin yönetimi ve reddi üzerine kurulabilir.

Bu arada, bazılarının esas olarak nitelendirdiği bu şiddetin¹ varlığı konusunda az çok hemfikirken başkaları her insanın ille katil olmadığını savunur ve vaaz eder. Her insan zalimlikten uzak durabilir. Öldürme ve yok etme içgüdülerini kontrol altında tutabilir ve tutmalıdır da hatta insanı ve onun muhteşem macerasını sürdürme şansını belirleyen şey de budur. Sadece bazı şiddet eylemleri öldürür ve sadece bazı insanlar katildir. Dışarıda, içimizde, şiddet ve ölümle yakın bir ilişki olduğunu, her birimizin içinde bir başkasının yok oluşuyla gizli bir bağ olduğunu bilmemize rağmen her suçun negatifiği, suçlu ve masum arasındaki gerekli ve bariz fark var olmaya devam eder. Bu konuda en ufak bir ihmal, en ufak bir karışıklık, değerleri ve kimlikleri zayıflatma riski taşır.

Şüphesiz hepimizde şiddet vardır. Kendimizi gözlemlememiz yeterlidir ancak bazı kişilerin açığa çıkardığı şiddet, her zaman fazladır!

Bu eski tartışmanın içine batmış, bu korkunç huzursuzluğun ağırlığı altında ezilmiş, güvenlik ve teskin temalarını besleyen global bir söylem yayılıyor.

Demokrasi, bu söylemde ilerlemenin okulu hâline gelir ve kamu politikası, vahşetin çok sayıda yankısını sürekli olarak başka yöne çevirmek zorundadır. Korku rakamlarına dikkat etmek, kabul edilebilir bir normalliğin hâkim olması için sistemin bilgisine ve kararlarına, emniyet ve sosyal hizmetler alanındaki profesyonellere güvenmek gerekir. Suçun her zaman önlenilebileceğine, suçluların er ya da geç cezalandırılacağına hatta tedavi edilip toplumda yerlerini yeniden bulabileceklerine kendimizi inandırırız. Şiddetin azalacağına dair sözler verilir. Yaşamaya ve özgürlüğe inanmaya devam etmek gerekir. En eski efsaneleri ve hikâyeleri hatırlamak yeterlidir. Suçlunun tipik portresini çizmeye çalışan çok sayıda bilimsel çalışmayı bulmak yeterlidir. O sırada politikacılar,

¹ Jean Bergeret, *La Violence fondamentale, l'inépuisable oedipe*, Dunod, 1984.

birbiri ardına, her seferinde ve güçlü bir şekilde sistemin etkinliği ni ve kurumlarının sakinliğini ilan ederler.

Böylece bu ortak söylem içinde, en sofistike söylemlere ve en sıradan tartışmalara kolayca nüfuz eden çok ikna edici geniş bir psikoloji oluşur. Bu psikolojinin zeki ve ilerici oluşuna inanılır. Egemen ve ebedi olması istenir. İçeriği nadiren değişirken o kendini dayatır.

Bu psikolojide suçlu, az ya da çok “hasta” ve “dürtülerinin” kurbanı olarak görünse de istisnalar dışında eylemlerinden sorumlu tutulur. Sosyal boyutun etkisi altında hatta bazen bu boyut tarafından şekillendirilmiş olan suçlu, yasadışı davranışlarıyla bir tür işlev bozukluğu ya da faciayı ifade eder ve bu dinamikleri anlamak psikolog olalım ya da olmayalım hepimize düşer. Onu cezalandırdıktan sonra onun konuşmasına yani sözlü olarak kendini ifade etmesine izin vermemiz gerekir, böylece eylemlerinin ciddiyetinin farkına varabilir ve bu da yakınlarının kimliklerini yeniden kazanmalarına, “yas tutmalarına” yardımcı olur. Bu tür kişilikleri ve stratejileri tanımlamak, katillerle özel tedaviler başlatmak ve onları gerçek bir sosyalleşmeye açmak için uzmanlar varmış.

Bu yaklaşım o kadar berrak, yuvarlak ve medenidir ki anlayış ve telafi düşüncesini tamamen reddetmedikçe buna ne ekleyebileceğimizi ya da neyi eleştirebileceğimizi pek göremeyiz. Elbette bu yaklaşımın bir yönünü ya da ifadesini tartışabilir ya da reddedebiliriz ancak tartışmalar ve duyguların ötesinde bu sempatik analiz kendini dayatacak ve yaygınlaşacak gibi görünüyor.

Hapishanelerin kalın kapıları gecenin üzerine kapandığında, evlerimize dönüp kapılarımızı dikkatlice kilitlediğimizde, iyilik ve kötülük arasında sınırlar olduğuna inanmak kolaydır; kötülerin ruhunu bilen, inceleyip tedavi edebilen “bilim insanlarının” ille var olduğuna kendimizi ikna ederiz.

Böylece çok sayıda görüş alışverişlerimizin merkezinde bu kesin inancımız hayatta kalır. Buna suçlu psikolojisi denir!